

O‘zbekiston
Metama’lumot
Milliy hisoblar

0. Asoslar

0.1 Qonuniy muhit

0.1.1 Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish uchun javobgarlik

O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi

Davlat statistika qo‘mitasi 2002 yil 12 dekabrda tasdiqlangan va 2012 yilda o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilgan “Davlat statistikasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq mustaqil ravishda o‘z faoliyatini yuritadi, ushbu qonun bilan davlat statistikasini tashkil etish sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi, davlat statistikasi organlarining vakolatlarini belgilaydi hamda yagona statistika axboroti tizimi yuritilishi uchun normativ asos yaratadi.

2017 yil sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining vakolatlari, funksiyalari va tarkibini aniqlab beradigan yangi “O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi to‘g‘risida Nizom”i tasdiqlandi, ushbu nizom Davlat statistika qo‘mitasi Milliy statistika tizimini muvofiqlashtirish, monitoring va nazorat qilishga mas‘ul shuningdek ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, analiz qilish va tarqatish bo‘yicha asosiy organ bo‘lib hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro standartlarga mos yagona statistik uslubiyat bilan ta‘minlash vazifalarini bajaradi.

Davlat statistika qo‘mitasi, statistika ishlarini olib boruvchi boshqa davlat statistika organlari singari davlat statistika hisobotlarini, ma‘muriy hisobotlarni va davlat statistika kuzatuvlarini o‘tkazish uchun zarur bo‘lgan boshqa ma’lumotlarni, shuningdek hisobotlardagi tushuntirishlarni o‘z vakolatlari doirasida boshqa organlardan talab qilib olish huquqiga ega.

2017 yil 12 sentabrdagi 5054 sonli Prezident topshirig‘iga muvofiq, mamlakatdagi iqtisodiy va moliyaviy ma’lumotlar XVJning kengaytirilgan umumiy ma’lumotlar tarqatish tizimi (k-UMTT) doirasiga to‘g‘ri keladigan va muvofiqlashgan bo‘lishi kerak.

0.1.2 Ma’lumot ishlab chiqaruvchi tashkilotlar o‘rtasida ma’lumotlar almashinuvi va muvofiqlashtirish

O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi

“Davlat statistikasi to‘g‘risida”gi Qonunning 9-moddasiga asosan Davlat statistikasi organlari Davlat statistikasi ishlari dasturini bajarishda davlat statistikasi organlariga ko‘maklashishi shart bo‘lgan boshqa davlat organlari hamda yuridik shaxslar bilan statistika ishlarini hamkorlikda bajaradi. Davlat statistikasi organlari o‘zlarining vakolat doirasiga kiruvchi ayrim ishlarining boshqa davlat organlari hamda yuridik shaxslar tomonidan bajarilishiga qonun hujjatlarida belgilangan tartibda yo‘l qo‘yadi. Boshqa davlat organlari hamda yuridik shaxslar Davlat statistika ishlari dasturiga muvofiq davlat statistika kuzatuvlarini, shuningdek davlat statistikasi vakolatli organi bilan kelishilgan shakllarda idoraviy statistika kuzatuvlarini o‘tkazadi. Idoraviy

statistika kuzatuvlarining ma'lumotlari davlat statistikasi vakolatli organiga uning so'roviga binoan taqdim etiladi.

Bundan tashqari, statistika kengashi davlat statistikasi vakolatli organi huzuridagi davlat statistikasining rivojlantirilishi, faoliyat ko'rsatishi va muvofiqlashtirilishi muammolari bo'yicha kollegial maslahat organi hisoblanadi. Statistika kengashi davlat statistikasining ayrim masalalarini ko'rib chiqish uchun ekspert komissiyalari tayinlashi mumkin. Statistika kengashi va ekspert komissiyalarining yig'ilishlariga ekspertlar taklif etilishi, yig'ilishlarda vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar vakillarining davlat statistikasi masalalari bo'yicha axborotlari eshinishi mumkin. Statistika kengashining tarkibi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi.

0.1.3 Alohida muxbirlarning ma'lumotlari maxfiyligi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

“Davlat statistikasi to'g'risida”gi Qonunning 7-moddasiga asosan Davlat statistikasi organlari yakka tartibdagi statistika ma'lumotlarining maxfiyligini, davlat sirlari va yuridik shaxslarning tijorat sirlariga rioya etilishini, jismoniy shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlarning egasi mavhumlashtirilishini ta'minlashga majburdirlar. Bundan tashqari 2017 yil sentabrda “O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi to'g'risida Nizom”ga asosan, (13-band, §15) Davlat statistika qo'mitasi maxfiylik masalalarini hal qilish bo'yicha xavfsizlik choralarini ko'radi, shu jumladan bank sirlarini ham (13-band, §11). Nihoyat, “Davlat statistikasi to'g'risida”gi Qonunning 7-moddasiga asosan davlat organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlarining davlat statistika sohasidagi faoliyatiga aralashuviga yo'l qo'yilmaydi.

Davlat statistika qo'mitasi xodimlari axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik qasamiga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday ma'lumotlarni oshkor qilmasliklari kerak.

Ularni lavozimga tayinlash paytida majburiyatlari haqida ma'lumot beriladi. Davlat statistika qo'mitasining har bir xodimi uni bunday ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini o'z ichiga olgan shartnomaga qo'l qo'yishi shart.

0.1.4 Statistik hisobotlarni taqdim etish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Davlat statistika qo'mitasi sifat menejmenti va metama'lumotlar boshqaruvini ta'minlaydigan statistika biznes-jarayonlarini ifodalovchi BMT ning Yevropa Iqtisodiy Komissiyasining (UNECE) Statistik biznes jarayonlar umumiy modelini yuritadi.

Respondentlarga ma'lumot yetkazib berish maqsadida Davlat statistika organlari o'z vakolatlari doirasida moliya, bojxona, soliq organlari, banklar, boshqa idora va xizmatlar, yuridik shaxslar va ularning vakolatxonalari filiallaridan, jismoniy shaxslardan, shu jumladan yakka tartibdagi tadbirkorlardan Davlat statistika kuzatuvlarini yuritish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni so'rashga va olishga, shuningdek, statistik maqsadlarda foydalaniladigan hisobotlarga tushuntirishlar olish huquqiga ega.

Bundan tashqari, davlat statistikasi korxonalar va muassasalar statistik ma'lumotlarining ishonchligini tekshiradi, olingan statistik ma'lumotlarni to'liqligi ob'yektivligini ekspertizadan o'tkazadi va buzilganligi aniqlangan hollarda ularni to'g'irlash uchun zarur ko'rsatmalar beradi va statistika ma'lumotlariga tegishli tuzatishlar kiritadi.

0.2 Resurslar

0.2.1 Kadrlar, moddiy-texnik, elektron-hisoblash va moliyaviy resurslar (tavsiya etiladigan rukn)

Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasida 19 nafar xodim ishlaydi. Boshqarma 4 ta bo'limdan iborat:

1. Makroiqtisodiy indikatorlarni shakllantirish va tahlil etish bo'limi;
2. Joriy hisoblar bo'limi;
3. Jamg'arma va yordamchi hisoblar bo'limi;
4. Xarajatlar va ishlab chiqarish statistikasi bo'limi.

Milliy hisoblar uslubiyoti bo'yicha xodimlarni o'qitish doimiy ravishda olib boriladi. Boshqarma xodimlari quyidagi o'quv kurslarida o'z malakalarini oshiradilar:

- Davlat statistika qo'mitasining Kadrlarni qayta tayyorlash va statistika tadqiqotlari instituti tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslarida;

- Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan Birlashgan Vena instituti bilan hamkorlikda tashkil etilgan o'quv kurslarida, shuningdek, xalqaro statistika tashkilotlarining boshqa seminarlarida;

- Osiyo va Tinch okeani statistika instituti va Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan tashkil etilgan onlayn kurslarda.

Boshqarmada kompyuterlar soni yetarlicha bo'lib, har bir xodim o'zining kompyuterida ishlaydi. Barcha kompyuterlar lokal tarmoqqa ulangan, shuningdek, internetga kirish imkoniga ega.

Moliyaviy mablag'lar Davlat statistika ishlari dasturi doirasida taqdim etiladi va Dasturda nazarda tutilgan statistika ishlarini bajarish, shuningdek, yangilangan "Milliy hisoblar tizimi - 2008" qo'llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo'yicha rejalashtirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun yetarlidir.

1. Yaxlitlik

1.1 Kasbiy mahorat

1.1.1 Statistikaning xolisligi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

"Davlat statistikasi to'g'risida"gi Qonunning 7-moddasiga asosan, Davlat statistikasining asosiy prinsiplari aniqlik, xolislik va beg'arazlikdir. Bundan tashqari, "O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi to'g'risidagi Nizomi"da (13-modda, §6) Davlat statistika qo'mitasining prinsiplari beg'arazlikni ta'minlashi belgilangan.

1.1.2 Manbalar, uslublar va tarqatish usullarini tanlash

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

"Davlat statistikasi to'g'risida"gi Qonunning 14-moddasiga muvofiq statistika ma'lumotlaridan davlat manfaatlarini ko'zlab va ilmiy maqsadlarda, jamoatchilikni xabardor etish, bunday ma'lumotlardan foydalanuvchilarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash uchun foydalaniladi. Davlat statistikasi organlari yuridik shaxslardan, ularning vakolatxonalari va filiallaridan, jismoniy shaxslar, shu jumladan yakka tartibdagi tadbirkorlardan olgan birlamchi statistika ma'lumotlari faqat jamlanma statistika ko'rsatkichlarini tayyorlashda statistika maqsadlarida ishlatiladi

hamda jamlanma holatda va egasi mavhumlashtirilgan tarzda e'lon qilinadi. Tarkibida davlat siri va tijorat sirlari bo'lgan statistika ma'lumotlari qonun hujjatlarida belgilangan tartibda taqdim etiladi.

1.1.3 Statistika ma'lumotlarni noto'g'ri talqin qilish yoki undan noto'g'ri foydalanish bo'yicha sharh

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Davlat statistika qo'mitasi statistika ma'lumotlarni noto'g'ri talqin qilish va statistika ma'lumotlardan noto'g'ri foydalanilganda o'z izohini berishi mumkin.

1.2 Shaffoflik

1.2.1 Statistika ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tarqatish nizomi va tartibini oshkor qilish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

“Davlat statistikasi to'g'risida”gi Qonunning 4-moddasiga binoan, Davlat statistikasining asosiy prinsiplari qulaylik, ochiq-oydinlik va oshkorlikdir. Statistika ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tarqatish bo'yicha shartlar O'zbekiston Respublikasining statistika qonun va qarorlarida keltirilgan. Ushbu qonunchilik choralari veb-saytga joylashtirilgan va jamoatchilikni ular bilan tanishish imkoniyati mavjud. Shunday qilib, “Davlat statistikasi to'g'risida”gi Qonun (2002 yil) va Qo'mitaning 368-sonli qarori veb-saytga (www.stat.uz) joylashtirilgan. Qonun Oliy Majlis byulletenida ham chop etiladi va normativ-huquqiy xujjatlar bazasiga (norma), shuningdek Adliya vazirligining www.Lex.uz manzilida joylashgan ma'lumotlar bazasida ham mavjud.

1.2.2 Hukumatning statistika ma'lumotlarni e'lon qilinishidan oldin ko'rishning ichki imkoniyati

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Hukumat Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlarini e'lon qilinish vaqtidan oldin ko'rish imkoniyatiga ega emas. Statistika ma'lumotlarni tarqatishda Davlat statistika organlari mustaqildir. Davlat organlarining aralashuviga yo'l qo'yilmaydi (“Davlat statistikasi to'g'risida”gi Qonunning 5-moddasi). Faqat qo'mita Raisi statistika ma'lumotlar e'lon qilinishidan oldin ularni ko'ra oladi.

1.2.3 Statistika ma'lumotlarni belgilash

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Jamiyatga e'lon qilinayotgan ma'lumotlar ma'lumot ishlab chiqaruvchi agentlik tomonidan aniq belgilanadi (logotip va izohlar).

1.2.4 Usuliyatlar, dastlabki ma'lumotlar va statistika usullardagi asosiy o'zgarishlar haqida avvaldan xabar berish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Yangi usuliyatga o'tishdan, mavjud usuliyatlar va usullarga jiddiy o'zgartirishlar kiritishdan oldin Davlat statistika qo'mitasi jamoatchilikni oldindan ogohlantiradi. Davlat statistika qo'mitasi o'z veb-saytida foydalanuvchilarni qanday o'zgarishlar kutayotganini tushuntiruvchi tegishli usuliyat ko'rsatmalarini joylashtiradi.

1.3. Axloq me'yorlari

1.3.1 Xodimlarning axloqi bo'yicha ko'rsatma

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Davlat statistika qo'mitasi xodimlari axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik qasamiga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday ma'lumotlarni oshkor qilmasligi kerak. Ular lavozimiga tayinlanayotganda majburiyatlari haqida ma'lumot beriladi. Davlat statistika qo'mitasi xodimi uni bunday ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini olgan shartnoma tuzishi shart.

2. Uslubiyat

2.1 Konsepsiya va ta'riflar

2.1.1 Konsepsiya va ta'riflar (talab etiladigan ruku)

Davlat statistika qo'mitasi tomonidan YaIM MHT-1993 qo'llanmasida tavsiya etilgan tushunchalar va ta'riflardan kelib chiqqan holda, yillik va choraklik davriylikda shakllantiriladi. Hozirgi kunda MHT-2008 yangi qo'llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Hozirgi vaqtda Davlat statistika qo'mitasi amaliyotida YaIM ikki xil usulda hisoblanadi:

- ishlab chiqarish usuli (ushbu usulda YaIM rezidentlar tomonidan ishlab chiqarilgan yalpi qo'shilgan qiymat summasiga mahsulotlarga sof soliqlar summasini qo'shish yordamida shakllantiriladi);

- xarajatlar usuli (ushbu usulda hisoblangan YaIM summasi institutsional birliklarning yakuniy iste'mol uchun xarajatlarini, yalpi jamg'arish va sof eksport yig'indisini o'zida aks ettiradi).

YaIMni hisoblashning uslubiy asoslari bo'lib "YaIMni ishlab chiqarish usulida hisoblash bo'yicha uslubiy nizom" (Davlat statistika qo'mitasining 2016 yil 29 iyundagi 9-son qarori), "YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblash bo'yicha uslubiy nizom" (Davlat statistika qo'mitasining 2011 yil 1 apreldagi 3-sonli qarori) hisoblanadi.

2.2 Statistika qamrov

2.2.1 Statistika qamrov (talab etiladigan ruku)

2.2.1.1 Ma'lumotlarning statistika qamrovi

Hozirgi kunda O'zbekiston milliy hisoblari tizimi iqtisodiy faoliyat turlari va institutsional sektorlar bo'yicha olib boriladigan quyidagi hisoblarni o'z ichiga oladi:

- tovarlar va xizmatlar hisobi;
- iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha qo'shilgan qiymatning shakllanishini aks ettiruvchi ishlab chiqarish hisobi;

- YaIMning qiymat tarkibini tahlil qilish uchun iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha daromadlarni shakllantirish hisobi;

- birlamchi daromadlarning taqsimlanishi hisobi;

- ishlab chiqarish faoliyati va qayta taqsimlash jarayonlari natijasida olingan daromadlarning umumiy miqdorini aniqlash uchun daromadlarning ikkilamchi taqsimlanishi hisobi;

- uy xo'jaliklari va davlat boshqaruvi organlarining yakuniy iste'mol xarajatlarini aks ettiruvchi ixtiyordagi daromadlardan foydalanish hisobi;

- kapital xarajatlar va ulardan jamg'arishda foydalanish uchun resurslarning shakllanishini aks ettiruvchi kapital operatsiyalari hisobi.

Hozirgi vaqtda milliy hisoblar ma'lumotlari O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy hududining barcha rezident birliklarini iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha qamrab oladi.

Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo'yicha statistik ko'rsatkichlarni baholash o'z yakuniy iste'moli uchun ishlab chiqarishini qo'shib, "yashirin" iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

2.2.1.2 Statistik qamrovdan istisnolar

Istisnolar yo'q.

2.2.1.3 Aniqlanmagan faoliyat

Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo'yicha statistik ko'rsatkichlarni baholash "yashirin" iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

2.3 Tasniflash/sektorlar bo'yicha bo'lish

2.3.1 Tasniflash/sektorlar bo'yicha bo'lish (ma'lumotlar rukniga aloqador sifatidagi talab etiladigan rukn.)

O'zbekiston MHTda milliy iqtisodiyotning quyidagi sohalari ajratib ko'rsatilgan: nomoliyaviy korporatsiyalar, moliyaviy korporatsiyalar, davlat boshqaruvi, uy xo'jaliklari, uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlar. Mamlakat iqtisodiyoti sohasining boshqa davlatlar bilan o'zaro munosabatlari milliy iqtisodiyotning rezidentlari bilan o'zaro aloqada bo'lgan barcha norezident korporativ birliklarni birlashtiradigan "Tashqi dunyo" hisobida o'z aksini topadi.

YaIMni ishlab chiqarish usulida tarmoqlar kesimida baholash uchun iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi (IFUT-2)dan foydalaniladi.

2.4 Hisob asosi

2.4.1 Baholash (ma'lumotlar rukniga aloqador sifatidagi talab etiladigan rukn.)

Oqimlar va zahiralarni hisobga olishda foydalaniladigan qiymatni baholash qoidalari to'raligicha MHT-2008 tahririyatiga mos keladi:

- bozor mahsulotlarining qiymati asosiy baholarda aks ettiriladi;
- o'z iste'moli uchun mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi bozor baholariga tenglashtirilgan narxlarda baholanadi;

- import SIF baholar asosida, eksport esa FOB baholari asosida baholanadi;

- xorijiy valyutadagi operatsiyalar bozorda jarayonni amalga oshirish vaqtidagi o'rtacha almashinuv kursi orqali qayta hisoblanadi;

- MHTda iqtisodiy operatsiyalarni hisobga olish, asosan, operatsiyalarning amalga oshirish jarayonidagi hisoblangan narxlar (joriy narxlar) asosida amalga oshiriladi;

- nobozor tovarlar va xizmatlarni baholashda, agarda ularning bozor narxlarini ma'lum bo'lmasa, ishlab chiqarishga xarajatlari orqali yoki shu kabi tovarlar va xizmatlar uchun qo'llash mumkin bo'lgan bozor narxlaridan foydalangan holda baholanadi. Xususan, davlat boshqaruv xizmatlari va uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlar xizmatlari ishlab chiqarish xarajatlarini baholash orqali hisoblanadi.

2.4.2 Hisoblash asoslari (ma'lumotlar rukniga aloqador sifatidagi talab etiladigan rukn.)

Operatsiyalar va oqimlar "MHT-2008" qo'llanmasining tavsiyalariga muvofiq hisoblash usuli yordamida hisoblanadi. Davlat boshqaruvi sektori bo'yicha ma'lumotlar kassa xarajatlari usulida hisoblanadi.

2.4.3 Yalpi/sof ko'rsatkichlarni hisoblash tartibi (tavsiya etilgan rukn)

YaIM yalpi asosda hisoblanadi, ya'ni yalpi qo'shilgan qiymat ishlab chiqarish ayrilgan oraliq iste'molga teng. Tarmoqlarning yalpi qo'shilgan qiymati asosiy kapitalning iste'molini qo'shgan holda hisoblanadi.

3. Aniqlilik va ishonchlilik

3.1 Boshlang'ich ma'lumotlar

3.1.1 Boshlang'ich ma'lumotlarni to'plash dasturi (talab etiladigan rukn)

Ishlab chiqarish usuli.

Ishlab chiqarish usulida YaIMni baholash uchun ma'lumotlar manbai bo'lib, quyidagilar xizmat qiladi: iqtisodiy faoliyat turlarining qisqa muddatli kuzatuvlari, kichik korxonalar, mikrofirmalar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning tanlanma kuzatuvlari, uy xo'jaliklari budjeti kuzatuvlari, korxonalar va tashkilotlarning tarkibiy kuzatuvlari, shuningdek, davlat budjetining ijrosi to'g'risida, bojxona va soliq organlarining ma'muriy ma'lumotlari, budjetdan tashqari jamg'armalarning, Markaziy bankning moliyaviy ko'rsatkichlari va boshqalar.

Choraklik statistik ma'lumotlar yirik korxonalarining statistik hisobotlari va kichik korxonalarining tanlanma kuzatuvlari ma'lumotlari asosida to'liq hajmda shakllantiriladi. Choraklik va yillik baholashni amalga oshirishda hisobot davriga mos bo'lgan davlat statistika kuzatuvlari va korxonalarining moliyaviy hisobotlari ma'lumotlaridan foydalaniladi.

Xarajatlar usuli.

Uy xo'jaliklarining yakuniy iste'molga xarajatlari tovar va xizmatlar guruhlari bo'yicha Davlat statistika hisobotining chakana savdo, pullik xizmat ko'rsatish hisobotlari ma'lumotlari, asosiy oziq-ovqat resurslari balansi ma'lumotlari hamda uy xo'jaliklari so'rovnomalarning ma'lumotlaridan foydalangan holda aniqlanadi.

O'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan tovarlarning qiymati, tovarlarning joriy bozor narxlari asosida hisoblanadi. Davlat boshqaruv organlari xarajatlarini baholash O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining Davlat budjeti ijrosi to'g'risidagi hisoboti ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlarining yakuniy iste'molga qilgan xarajatlari uy xo'jaliklariga bepul taqdim etilgan iste'mol tovarlari va xizmatlariga qilingan xarajatlardan iborat. Shuningdek, bu xarajatlarga o'z ishchilariga bepul xizmatlar ko'rsatish uchun korxonalar va tashkilotlar tomonidan moliyalashtiriladigan ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat muassasalari xarajatlari ham kiradi.

Ushbu ko'rsatkichni hisoblashda YaIMning ishlab chiqarish usulidagi hisoblaridan olingan ijtimoiy-madaniy soha ob'yektlarini saqlab turishga qilingan xarajatlar hajmi bo'yicha ma'lumotlardan foydalaniladi. Uy xo'jaliklariga nodavlat-notijorat tashkilotlari

tomonidan taqdim etiladigan tovarlar va xizmatlar hajmi notijorat tashkilotlarining davlat statistika kuzatuvlari asosida aniqlanadi.

Yalpi jamg'arish va moddiy aylanma vositalar zahirasi o'zgarishi to'g'risidagi ko'rsatkichlar Davlat statistika kuzatuvlarining ma'lumotlari asosida shakllantiriladi.

Tovar va xizmatlarning eksport va import hajmi Davlat bojxona qo'mitasining ma'lumotlari va Davlat statistika qo'mitasining kuzatuvlari asosida hisoblanadi.

3.1.2 Ta'rif, statistik qamrov, tasniflagich, baholash va boshlang'ich ma'lumotlar hisobining aniq davri (tavsiya etiladigan rukn)

Birlamchi ma'lumotlar milliy hisoblarning ta'riflariga, statistik qamroviga va tasnifiga, hamda hisobga olish vaqti, hisobot davri va baholash tamoyillariga to'la mos keladi.

Milliy hisoblarni takomillashtirish maqsadida davlat statistika kuzatuv shakllari muntazam ravishda ko'rib chiqiladi.

3.1.3 Boshlang'ich ma'lumotlarning tayyorlanish muddatlari (tavsiya etilgan rukn)

Ma'lumotlar Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan Davlat statistika ishlari dasturida belgilab berilgan vaqtdan kechiktirilmagan holda taqdim etib boriladi.

3.2 Birlamchi ma'lumotlarni baholash

3.2.1 Birlamchi ma'lumotlarni baholash (tavsiya etiladigan rukn)

Milliy hisoblarni shakllantirishda ma'lumotlar manbai sifatida quyidagilardan foydalaniladi: yuridik shaxslarning (korxonalar va tashkilotlar) davlat statistika kuzatuv ma'lumotlari, davlat statistika ishlari dasturida ko'zda tutilgan iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha norasmiy sektorni muntazam kuzatish natijalari, uy xo'jaliklari budjetining tanlanma kuzatuvlari, Moliya vazirligining Davlat budjetining ijrosi to'g'risidagi ma'lumotlari, Davlat soliq qo'mitasining ma'lumotlari, Davlat bojxona qo'mitasining ma'lumotlari, Markaziy bankning to'lov balansi hamda boshqa ma'muriy manbalar.

3.3 Statistik usullar

3.3.1 Birlamchi ma'lumotlar bilan ishlashda statistik usullar (ma'lumotlar rukniga aloqador rukn sifatidagi talab etiladigan rukn.)

YaIM ishlab chiqarish usulida.

Doimiy narxlarda hisoblash usullari.

YaIM tarkibiy qismlarini doimiy narxlarda hisoblash ikki asosiy usuldan foydalangan holda amalga oshiriladi:

- joriy narxlardagi hisobot davri ma'lumotlarini mos narxlar indeksi orqali deflyatsiya qilish;

- joriy narxlardagi o'tgan yilning mos davri ma'lumotlarini fizik hajm indeksleri yoki ushbu iqtisodiy faoliyat turining rivojlanish sur'atlarini mantiqan to'g'ri ifodalovchi natural indikatorlar orqali ekstrapolyatsiya qilish.

Ayrim hollarda ko'rsatkichlarni doimiy narxlarda hisoblashning to'g'ridan-to'g'ri qayta baholash usuli ham qo'llaniladi, bu usul hisobot davrida ishlab chiqarilgan mahsulot miqdorini o'tgan yilning mos davri narxlariga ko'paytirish orqali amalga oshiriladi.

YaIM tarkibiy qismlarini hisoblashda asosan deflyatsiya usulidan foydalaniladi, mos

narxlar indeksi mavjud bo'lmagan hollarda ekstrapolyatsiya qilish usuli qo'llaniladi.

YaIMning tarkibiy qismlari jamlangan qiymatlar bo'lganligi sababli, ularni baholash usullari yuqorida aytib o'tilgan usullar birikmasidan iborat bo'ladi.

YaIM yakuniy iste'mol usulida.

YaIMni doimiy narxlarda baholash usullari.

YaIM bo'yicha iste'mol ko'rsatkichlarini doimiy narxlarga o'tkazish uchun quyidagilar qo'llaniladi:

- uy xo'jaliklarining yakuniy iste'molga qilgan xarajatlari uchun iste'mol narxlar indeksi;

- davlat muassasalari xarajatlari uchun natural ko'rsatkichlar, masalan, tarmoqlarda band bo'lganlar sonining o'zgarishi;

- asosiy kapital jamg'arilishi uchun asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar bo'yicha narxlar indeksi;

- moddiy aylanma vositalar zaxiralarining o'zgarishi uchun sanoatda ishlab chiqaruvchilar narxlarining indeksi;

- eksport va import uchun milliy valyutaning ayirboshlash kursini hisobga olgan holda, eksport va import qilinadigan mahsulotlar bo'yicha narxlar indeksi.

3.3.2 Boshqa statistik jarayonlar (ma'lumotlar rukniga aloqador rukn sifatidagi talab etiladigan rukn.)

Yillik va choraklik milliy hisoblarda qonun bilan taqiqlangan faoliyatlar baholanmaydi. Norasmiy faoliyatni maxsus tadqiqotlar, ma'muriy ma'lumotlar va uy xo'jaliklarining tanlanma kuzatuv ma'lumotlari asosida baholanadi.

3.4 Ma'lumotlarni taqqoslash

3.4.1 Oraliq natijalarni taqqoslash (tavsiya etiladigan rukn)

Ayrim ma'lumotlar manbalari keskin farq qiluvchi qiymatlar bor yoki yo'qligi tekshirib boriladi. Keskin farq qiluvchi qiymatlar aniqlanganda milliy hisoblarni shakllantiruvchi xodimlar tegishli bo'linmalarga ma'lumotlarni tekshirish uchun murojaat qiladilar. Dastlabki ma'lumotlar tahlil qilinadi va dinamik mosligi tekshiriladi.

3.4.2 Oraliq ma'lumotlarni baholash (tavsiya etiladigan rukn)

Asosiy oraliq ma'lumotlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan farqlar tahlil qilib boriladi va bu farqlarni bartaraf etish uchun moslashtirish ishlari amalga oshiriladi. Xususan, quyidagi koeffitsientlar ehtiyotkorlik bilan tekshiriladi: oraliq iste'mol / ishlab chiqarish, yalpi qo'shilgan qiymat / ishlab chiqarish. Bundan tashqari, faoliyat turlari kesimida qo'shilgan qiymatning tarkibi xronologik mosligi tekshiriladi.

3.4.3 Yakuniy statistik ma'lumotlardagi farqlar va boshqa muammolarni baholash. (tavsiya etiladigan rukn)

YaIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste'mol) usullari orqali hisoblaganda yuzaga kelgan tafovutlar tahlil qilinadi.

Resurslar va ishlatilishi jadvallari har yili shakllantiriladi hamda tahlil qilib boriladi.

3.5 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish tahlili

3.5.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqishni o'rganish va tahlil qilish (tavsiya etiladigan rukn)

YaIM ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks etadi. YaIMni yillik (dastlabki) baholash hisobot yili yakunlangandan so'ng 14 kuni taqdim etiladi. YaIMni ushbu baholanishi hisobot yilidan keyin 15 oydan so'ng yillik statistik hisobot ma'lumotlari asosida qayta ishlanadi.

4. Amaliy ahamiyati

4.1 Davriylik va muddatlilik

4.1.1 Davriylik (kerakli rukn)

YaIM choraklik va yillik davriyliklarda shakllantiriladi.

4.1.2 Muddatlilik (kerakli rukn)

YaIMni choraklik dastlabki baholash hisobot choragidan bir oy keyin shakllantiriladi. YaIMni choraklik dastlabki baholashni qayta baholash 12 oydan so'ng. YaIMni yillik yakuniy baholash 15 oydan so'ng.

4.2 Taqqoslash

4.2.1 Ichki taqqoslash (ma'lumotlar rukniga aloqador kerakli rukn)

YaIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste'mol) usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YaIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

4.2.2 Vaqt bo'yicha taqqoslanishi (tavsiya etilgan rukn)

YaIMni 1993 yildan boshlab yillik hisob-kitoblari hamda 2000 yildan boshlab choraklik hisob-kitoblari mavjud. YaIM 1993 yilgacha rublda, 1994 yildan so'mda ifodalangan. 2016 yil I chorakdan boshlab YaIM IFUT-2 ga asoslangan holda baholanadi. IFUT-2 tarkibi bo'yicha yillik YaIM 2010 yildan boshlab qayta hisoblab chiqilgan.

4.2.3 Sektor yoki sohalar o'rtasida taqqoslash (tavsiya etilgan rukn)

Milliy hisoblarni tuzishda to'lov balansining ba'zi moddalari, shuningdek, davlat moliyasi statistikasi ma'lumotlari ishlatiladi. Hozirgi vaqtda MHT-93 va MHT-2008 da nazarda tutilgan iqtisodiyotning institutsional sektorlari bo'yicha integrallashgan milliy hisoblar shakllantirilmoqda.

4.3 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish

4.3.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish grafigi (kerakli rukn)

Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish davri oldindan belgilab boriladi va yildan yilga barqarorlashib boradi. Choraklik YaIM ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks etadi.

4.3.2 Dastlabki yoki qayta ko'rib chiqiladigan ma'lumotlarni belgilash (kerakli rukn)

Dastlabki ma'lumotlar nashr qilinganda belgilanadi va zaruriyatga qarab, ularga izoh beriladi.

4.3.3 Qayta ko'rib chiqilgan ma'lumotlarni o'rganish va tahlil qilish natijalarini e'lon qilish (tavsiya etilayotgan rukn)

Qayta ko'rib chiqilgan (yakuniy) ma'lumotlar Davlat statistika qo'mitasi nashrlari va rasmiy veb-sayti orqali taqdim etiladi.

5. Ma'lumotlarni olishning qulayligi

5.1 Ma'lumotlar

5.1.1 Statistik ma'lumotlarni tarqatish shakllari (kerakli rukn)

Choraklik va yillik ma'lumotlar foydalanuvchilarga «O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati», «O'zbekiston Respublikasining statistik axborotnomasi», «O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari», «O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami», «O'zbekiston raqamlarda» va boshqa statistik to'plamlar, shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining <http://www.stat.uz> nomli rasmiy saytida nashr qilish orqali taqdim etiladi.

YaIM ko'rsatkichlari, o'sish sur'atlari va tarmoqlarning ulushlari tushunarli ko'rinishda grafiklar, jadvallar, qisqacha tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi. YaIM ishlab chiqarish usulida ham, xarajatlar usulida ham batafsil nashr etiladi.

Nashrlarda ma'lumotlarni to'g'ri talqin qilish uchun asosiy ko'rsatkichlarga metodologik tushuntirishlar beriladi, bundan tashqari, veb-saytda statistik ko'rsatkichlarni shakllantirish va ularni hisoblash bo'yicha uslubiy nizomlar joylashtiriladi. Nashrlar va veb-saytlardagi ma'lumotlarni solishtirish uchun jadvallar va grafiklar shaklida bir nechta davrlar uchun indikatorlar keltiriladi.

Statistik ma'lumotlarni nashr etilishi muddatlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks ettiriladi.

5.1.2 Ma'lumotlarni e'lon qilishning vositalari va shakli (kerakli rukn)

5.1.2.1 Bosma shaklda – Yangi nashr

Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining «O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati» (har chorakda), «O'zbekiston Respublikasining statistik axborotnomasi» (har chorakda), «O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta), «O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami» (ikki yilda bir marta), «O'zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta) nashrlari orqali chop etilgan shaklda foydalanuvchilarga taqdim etib boriladi. Bundan tashqari, ma'lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko'rinishida taqdim etib boriladi.

Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar jadvallar, grafiklar va diagrammalar shaklida qisqa tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi.

5.1.2.2 Bosma shaklda – Kunlik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.3 Bosma shaklda – Oylik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.4 Bosma shaklda – Choraklik byulletenlar

Har chorakda «O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati», «O‘zbekiston Respublikasining statistik axborotnomasi» nashrlari taqdim etiladi, bundan tashqari statistik ma’lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.5 Bosma shaklda - Boshqalar

Yillik ma’lumotlar «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta), «Resurslar va ishlatilish jadvallari», «Xarajatlar va ishlab chiqarish jadvallari» (yilda bir marta) nashrlari orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.6 Elektron shaklda - Onlayn byulleten yoki boshqalar

O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy saytida statistik ma’lumotlar - elektron jadvallar ko‘rinishidagi dinamik qatorlar, press-revizlar har chorakda joylashtiriladi va muntazam yangilanadi, shu bilan birga, «O‘zbekiston Respublikasining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari» taqdim etiladi.

5.1.2.7 Elektron shaklda - Boshqalar

Choraklik va yillik ma’lumotlar davlat boshqaruv organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan elektron jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.5 So‘rov asosida ma’lumotlarni tarqatish (tavsiya etilgan rukn)

O‘zbekiston Respublikasining «Davlat statistikasi to‘g‘risida»gi Qonuni, «O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi to‘g‘risida»gi Nizom, Statistik axborotlarni tayyorlash va tarqatish ishlarini tashkil etish qoidalari va boshqa me‘yoriy hujjatlarga muvofiq, statistik ma’lumotlar foydalanuvchilarga ularning so‘rovlari bo‘yicha belgilangan tartibda taqdim etib boriladi. Statistik axborotlarni tarqatish yuridik yoki jismoniy shaxslarning yozma so‘rovlari bo‘yicha bosma yoki elektron jadval ko‘rinishida, statistik to‘plamlar, byulletenlar, tezkor axborot shaklida, shuningdek, tomonlar o‘rtasidagi axborot almashinuvi to‘g‘risidagi bitimlarga asosan amalga oshiriladi.

5.2 Metama’lumotlar

5.2.1 Konsepsiya, statistik qamrov, tasniflash, hisob asosi, ma’lumotlar manbasi va statistik usullar haqida hujjatlarni tarqatish (kerakli rukn)

Ma’lumotlar to‘g‘risidagi konsepsiyalar, statistik qamrovlar, tasniflar, hisoblash asoslari, ma’lumotlar manbalari va statistik usullar tarqatiladigan asosiy ko‘rsatkichlarga uslubiy tushuntirishlar ko‘rinishidagi statistik to‘plamlarda o‘z aksini topadi. Statistik ko‘rsatkichlarni shakllantirish, hisoblash bo‘yicha uslubiy nizomlar veb-saytga joylashtiriladi.

9. Kelgusidagi rejalar

9.1 Oxirgi

9.1.1 Takomillashtirish rejasi – Oxirgi takomillashtirishlar

IFUT-2 statistik amalyotga joriy etildi;
Turizm yordamchi hisobi joriy etildi.

9.2 Umumiy

9.2.1 Takomillashtirish rejasi – Qisqa muddatli

MHT-2008 ni yangi qoidalarini amaliyotga joriy etish;
Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni hisobga olishni takomillashtirish;
Sof choraklar bo'yicha milliy hisoblarning asosiy agregatlarini doimiy narxlarda hisoblashni takomillashtirish.

9.2.2 Takomillashtirish rejasi – O'rta muddatli

Moliya hisobini ishlab chiqish va joriy etish.

9.3 Moliyaviy

9.3.1 Takomillashtirish rejasi – texnik/moliyaviy ko'makka talab – Qisqa muddatli

MHT-2008 ga muvofiq makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblashni takomillashtirish uchun texnik yordam ko'rsatish talab qilinadi.

9.3.2 Takomillashtirish rejasi - texnik/moliyaviy ko'makka talab – O'rta muddatli

Moliya hisobini ishlab chiqish uchun texnik yordam ko'rsatish talab qilinadi.

Aloqa bog'lash uchun shaxs (shaxslar):

Aloqa bog'lash uchun shaxs <u>1</u>	
<i>F.I.O.:</i>	Mamirov Aziz Otaxonovich
<i>Lavozim:</i>	Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasining boshlig'i
<i>Bo'linma:</i>	
<i>Bo'lim:</i>	
<i>Departament:</i>	
<i>Idora:</i>	O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi
<i>Manzil (1 satr):</i>	Mustaqillik 63
<i>Manzil (2 satr):</i>	
<i>Shahar/region:</i>	Toshkent
<i>Mamlakat:</i>	O'zbekiston Respublikasi
<i>Pochta indeksi:</i>	
<i>Telefon: mamlkat kodi/shahar kodi/raqam</i>	998 71 2308028
<i>Faks: mamlkat kodi/shahar kodi/raqam</i>	998 71 2308029
<i>Elektron manzil:</i>	a.mamirov@stat.uz
Aloqa bog'lash uchun shaxs <u>2</u>	
<i>F.I.O.:</i>	Mamadjanov Abrorali Ashiraliyevich
<i>Lavozim:</i>	Makroiqtisodiy indikatorlarni shakllantirish va tahlil etish bo'limi boshlig'i
<i>Bo'linma:</i>	
<i>Bo'lim:</i>	
<i>Departament:</i>	
<i>Idora:</i>	O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi
<i>Manzil (1 satr):</i>	Mustaqillik 63
<i>Manzil (2 satr):</i>	
<i>Shahar/region:</i>	Toshkent
<i>Mamlakat:</i>	O'zbekiston Respublikasi
<i>Pochta indeksi:</i>	
<i>Telefon: mamlkat kodi/shahar kodi/raqam</i>	998 71 2308030
<i>Faks: mamlkat kodi/shahar kodi/raqam</i>	
<i>Elektron manzil:</i>	a.mamadjanov@stat.uz

[Vernutsya v nachalo dokumenta](#)